

# PROFESNÍ KOMPETENCE BUDOUČÍCH A ZAČÍNAJÍCÍCH UČITELŮ PRIMÁRNÍ ŠKOLY: IMPLIKACE PRO ZKVALITNĚNÍ PREGRADUÁLNÍ PŘÍPRAVY

## PROFESSIONAL COMPETENCIES OF PRE-SERVICE AND BEGINNING PRIMARY SCHOOL TEACHERS: IMPLICATIONS FOR ENHANCING PRE-SERVICE TEACHER EDUCATION

**Lucie Skoupá, Eva Šmelová**

Ústav pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

### Abstrakt

Příprava budoucích učitelů a profesní rozvoj začínajících pedagogů představují v současnosti významné téma odborné diskuse, a to zejména v souvislosti s implementací KRAAU (2023). Předkládaná studie prezentuje výsledky kvalitativního výzkumu zaměřeného na analýzu úrovně připravenosti absolventů studijního programu Učitelství pro 1. st. ZŠ a začínajících učitelů primární školy, a to především v oblasti didaktických kompetencí, konkrétně druhé oblasti KRAAU – Plánování, vedení a reflexe výuky. Cílem výzkumu je identifikovat klíčové faktory, které ovlivňují jejich profesní připravenost a úspěšnost v počáteční fázi učitelské kariéry a posoudit míru souladu jejich přípravy s požadavky vymezenými KRAAU. Zjištění jsou následně komparována s vybranými domácími výzkumy zaměřenými na pregraduální přípravu učitelů a adaptační období začínajících pedagogů.

**Klíčová slova:** *profesní kompetence, pregraduální příprava, začínající učitel*

### Abstract

The preparation of future teachers and the professional development of novice educators currently represent an important topic of scholarly discussion, particularly in connection with the implementation of KRAAU (2023). The study presents results of qualitative research focused on the preparedness of graduates of the Primary School Teacher Education programme and novice primary school teachers, with emphasis on didactic competences, specifically the second domain of KRAAU, Planning, Instruction and Reflection on Teaching. The aim is to identify key factors influencing their professional preparedness and success in the initial phase of their teaching careers, and to assess the extent to which

their preparation corresponds with the requirements defined by KRAAU. The findings are subsequently compared with selected national studies focusing on pre-service teacher education and the induction period of novice teachers.

**Keywords:** *professional competencies, pre-service teacher education, novice teacher*

## 1 ÚVOD

Příprava budoucích učitelů patří k hlavním tématům současné pedagogické diskuse, zejména v souvislosti se zavedením Kompetenčního rámce absolventa a absolventky učitelství (2023), který systematicky vymezuje profesní kompetence, jimiž by měli absolventi oboru učitelství disponovat při vstupu do praxe. Tento rámec představuje standard pro hodnocení připravenosti učitelů k efektivnímu vedení výuky. Z tohoto důvodu je nezbytné sledovat, jak studenti posledních ročníků pedagogických oborů a začínající učitelé tyto standardy naplňují a jaké rozvojové potřeby se při jejich výuce objevují.

## 2 TEORIE

Teoretický rámec studie vychází z aktuálních výzkumů kompetenční připravenosti českých učitelů. Národní šetření učitelských kompetencí (MŠMT, 2023) i studie České školní inspekce (2023) ukazují, že začínající pedagogové pociťují nejistotu zejména v oblasti hodnocení žáků, v jejich aktivním zapojení do výuky a v individualizaci výuky. Naopak za svou silnou stránku pokládají své teoretické znalosti i dovednost efektivně spolupracovat s kolegy. Tyto poznatky naznačují, že pregraduální příprava učitelů i počáteční profesní podpora by měly posilovat prakticky orientované dovednosti, reflexi výuky a adaptabilitu. Studie poskytují kontext pro kvalitativní zkoumání, jak a do jaké míry studenti a začínající učitelé reálně uplatňují kompetence v pedagogické praxi. Vzhledem k nedávným kvantitativním šetřením (MŠMT, 2023; ČŠI, 2023) se jeví vhodné doplnit jejich výsledky hlubší kvalitativní analýzou.

### 3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro účely studie byl zvolen kvalitativně orientovaný výzkumný design, konkrétně metoda mnohopřípadové studie zahrnující pozorování, analýzu dokumentů, pohospitační rozhovory a detailní rozbor hodnotících a sebehodnotících archů. Výzkumný soubor tvořilo celkem dvacet participantů: pět studentů posledního ročníku oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ s provázejícími učiteli a pět začínajících učitelů primární školy s uvádějícími učiteli. V rámci výzkumu bylo analyzováno deset případů, jež představovaly dvojice tvořené studentem posledního ročníku či začínajícím učitelem a jeho provázejícím nebo uvádějícím učitelem. Data byla analyzována na základě triangulace dat z pohledu tří účastníků: studentů (nebo začínajících učitelů), jejich provázejících či uvádějících pedagogů a výzkumníka. Tento výzkumný design umožnil detailně sledovat kompetence a zkušenosti při přechodu od studia k profesní praxi a porovnat připravenost studentů s reálně uplatňovanými kompetencemi začínajících učitelů.

### 4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Analýza získaných dat umožňuje identifikovat opakující se vzorce v oblasti plánování, vedení a reflexe výuky u sledovaných participantů. V oblasti plánování výuky byl potvrzen předpokládaný deficit ve formulaci výukových cílů. Cíle výuky často nejsou stanoveny, což se promítá do jednotlivých fází vyučovacích hodin, v nichž nejsou žáci seznamováni s cíli ani obsahem výuky. Nejasně stanovené cíle se negativně odrážejí do samotné vzdělávací strategie, což se projevuje sníženou kázní i pozorností žáků. U sledovaných participantů se objevují obtíže v časovém i obsahovém strukturování vyučovací hodiny. Současně byla zaznamenána nižší úroveň dovedností v oblasti vnitřní diferenciací, což naznačuje omezenou schopnost reagovat na heterogenitu žakovské skupiny. Výuka je často vedena s omezenou variabilitou metod a organizačních forem, přičemž převažují tradiční, spíše transmisivní přístupy. V rámci realizovaných hospitací se ukazuje, že reflexi výuky je většinou věnovaný krátký časový úsek a má spíše formální charakter. Tato zjištění poukazují na potřebu komplexního rozvoje kompetencí začínajících učitelů napříč fázemi pedagogického procesu.

## 5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Výsledky studie potvrzují, že propojení pregraduální přípravy s pedagogickou praxí je zásadní pro rozvoj profesních kompetencí učitelů. V návaznosti na zjištěné nedostatky v oblasti plánování, vedení a reflexe výuky (KRAAU) se v případové studii projevuje zejména deficit v oblasti individualizace výuky, který se objevuje i v aktuálních kvantitativních tuzemských výzkumech (srov. MŠMT, 2023; ČŠI, 2023). Za překvapivý považujeme rozpor mezi deklarovanou vysokou úrovní teoretické vybavenosti studentů v rámci aktuálních výzkumných šetření (MŠMT, 2023; ČŠI, 2023) a námi identifikovanými jevy, které naznačují přetrvávající vědomostní mezery, zejména v oblasti výuky anglického jazyka. Tato zjištění upozorňují na význam kontinuální spolupráce mezi fakultami a základními školami i na potřebu systematictější podpory začínajících pedagogů v adaptačním období. Studie tak přispívá k širší debatě o zkvalitňování přípravy učitelů a o posilování návaznosti mezi teoretickou přípravou a školní praxí.

## 6 LITERATURA

- Alan, B., & Güven, M. (2022). Determining generic teacher competencies: A measurable and observable teacher competency framework. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 9(2), 308–331.  
<https://doi.org/10.52380/ijpes.2022.9.2>.
- Česká školní inspekce (2023). *Kvalifikace, příprava a kompetence učitelů*.  
[https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023\\_přilohy/Dokumenty/Kvalifikace-priprava-a-kompetence-ucitelu\\_studie\\_F.pdf](https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023_přilohy/Dokumenty/Kvalifikace-priprava-a-kompetence-ucitelu_studie_F.pdf)
- Chrastina, J. (2019). *Případová studie: metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kalhous, Z., & Obst, O. (2002). *Školní didaktika*. Portál.
- Kart, M., & Şimşek, H. (2024). *Defining competencies in curriculum and instruction and developing a new competency model. Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1496. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03917-2>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2023). *Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství*.  
[https://www.msmt.cz/uploads/kompetencni\\_ramec\\_absolventa\\_2023\\_10.pdf](https://www.msmt.cz/uploads/kompetencni_ramec_absolventa_2023_10.pdf)
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2023). *Národní šetření učitelských kompetencí*. <https://msmt.gov.cz/file/62417/>.

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2022). *Reforma přípravy učitelů a učitelek v ČR*. [https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2022/01/Reforma-přípravy-učitelů.pdf](https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2022/01/Reforma-pripravy-ucitelu.pdf)
- Štech, S. (2013). Když je kurikulární reforma evidence less. *Pedagogická orientace*, 23(5), 615–633. <https://doi.org/10.5817/PedOr2013-5-615>